

Complexnummer: 531500

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

NHW-Betonnen werken Maarsseveen-eo.

Aantal complexonderdelen

5

Monumentnummers van complexonderdelen

531501, 531502, 531503, 531504, 531505

Woonplaats

Maarsseveen, Oud Zuilen

Gemeente

Stichtse Vecht

Provincie

Utrecht

Locatie van het hoofdoject

Betonnen werken Maarsseveen - De Klop, Maarsseveen

Complexomschrijving

Cluster 27. Complexomschrijving.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

COMPLEX BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN - DE KLOP

Inleiding

De Nieuwe Hollandse Waterlinie vormde van 1815 tot februari 1940 de hoofddefensielinie van het Koninkrijk der Nederlanden. De 85 kilometer lange verdedigingslinie die is gebaseerd op een uitgestrekte waterbarrière gesteund door militaire versterkingen, strekte zich uit van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch bij Werkendam. De breedte varieerde van slechts enkele honderden meters ten oosten van Utrecht, tot 7,5 km en zelfs meer dan 10 km in de Vijfheerenlanden. Het typisch Hollandse defensiesysteem van inundaties was de verbeterde voortzetting van de eens zo succesvolle (oude) Hollandse Waterlinie uit 1672. Het concept voor een waterlinie dateert al uit 1589, toen prins Maurits opdracht kreeg van de Staten van Utrecht en Holland om te onderzoeken hoe de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op een zo efficiënt mogelijke manier kon worden verdedigd. Door een optimaal gebruik van de geografische omstandigheden kon een bijzondere verdedigingslinie worden aangelegd. Daar waar hoog Nederland overgaat in het laag gelegen poldergebied is het tamelijk eenvoudig om land onder water te zetten met behulp van sluizen of het doorsteken van dijken. Aan de tastbare onderdelen van deze voornamelijk 'papierene tijger' werd eeuwenlang gesleuteld. Na WOII speelde de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen rol van betekenis meer in de hoofddefensie. En in 1951 werden veel onderdelen van de Linie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedeclassificeerd, waarmee de opheffing van de Linie als zodanig een feit was.

Een verbeterde Waterlinie

De grond- en waterslag voor een verbeterde nieuwe Hollandse Waterlinie werd gelegd in de Franse tijd in 1796/97 door de directeur der Hollandse Fortificatiën C.R.T. Kraijenhoff. In zijn Memorie betreffende de eerste of capitale Waterlinie beschrijft Kraijenhoff gedetailleerd hoe de (oude) Hollandse Waterlinie er toen voorstond en geeft hij aan hoe deze Linie verbeterd zou moeten worden. Tevens bepleit hij een oostwaartse verlegging van de Linie om de stad Utrecht binnen de Linie te brengen, beschermd door een aaneenschakeling van voorposten. Niet alleen omdat Utrecht een belangrijke garnizoensstad was, maar vooral om te voorkomen dat de vijand de waterhindernis zou kunnen aftappen. De aanbevelingen die hij deed vormden het concept voor wat later de Nieuwe Hollandse Waterlinie gaat worden. In 1811 werden de plannen zelfs door Keizer Napoleon goedgekeurd: *La ligne de Naarden à Gorcum doit donc être considérée comme la vraie ligne de l'Empire*. Mede vanwege militaire en politieke ontwikkelingen werd het plan echter niet verder uitgewerkt. Na het vertrek van de Fransen, bij de aanloop tot het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden in het najaar van 1814, diende Kraijenhoff opnieuw een nota in, waarin zijn voorstellen uit 1796 en 1811 waren geactualiseerd. Daarop besloot Koning Willem I in het voorjaar van 1815 tot de aanleg van een nieuwe Waterlinie, toen nog 'Utrechtse Linie' genoemd. De militaire en waterstaatkundige werken voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zouden het grootste en duurste infrastructurele project worden dat ooit in Nederland is uitgevoerd.

Bouwen aan een perfect systeem

Evenals de 'Oude' Hollandse Waterlinie steunde de 'Nieuwe' op uitgebreide - maar nu beter beheersbare - inundaties, waarbij forten en batterijen de inlaatpunten (sluizen) beschermden en de niet te inunderen terreinstroken en andere accessen afsloten. Samen met de waterbouwkundige Jan Blanken, inspecteur-generaal van Waterstaat, ontwikkelde Kraijenhoff als inspecteur-generaal der Fortificaties (1814-1826) de 'natte' plannen voor de Nieuwe Waterlinie en werd opdracht gegeven aan majoor-ingenieur Willem Offerhaus voor de bouw van een fortenkring om Utrecht. Tot aan Nieuwersluis werd het tracé van de (oude) Hollandse Waterlinie langs de Vecht aangehouden. Vanaf Nieuwersluis volgde de nieuwe linie de Vecht, tot enkele kilometers ten noorden van Utrecht. Daar moest de linie oostelijk om de stad heen buigen, om vervolgens langs de Vaartse Rijn verder te gaan tot aan de sluizen van Vreeswijk aan de Lek. Voorts sloot de nieuwe Waterlinie aan op het zuidelijke tracé dat in 1787 was verplaatst naar de Diefdijk en de Linge. Er dienden vijf zogenaamde 'inundatiekommen' te komen met op de accessen permanente verdedigingswerken. Op een zestal cruciale plekken werden door Blanken ontworpen waaiersluizen gebouwd. Deze sluizen, die zelfs tegen hoog water in geopend konden worden, waren ideaal voor militaire inundaties. De inrichting van een optimaal inundatiestelsel en de aanleg van de onmisbare permanente verdedigingswerken duurden, met onderbrekingen, van 1815 tot 1886. Dat de realisatie van de nieuwe Waterlinie zoveel tijd kostte, had alles te maken met de (internationale) politieke en militair-technische ontwikkelingen en de ingrijpende infrastructurele en waterstaatkundige veranderingen gedurende de negentiende eeuw. We kunnen in die eeuw een viertal bouwperiodes onderscheiden. In de eerste fase van 1815-1826 werden de versterkingen rondom Utrecht gerealiseerd. Vervolgens bouwde de Dienst der Fortificatiën van 1841 tot 1864 de torenforten bij de rivieraccessen en tussen 1867-1872 vonden overal in de Linie verbeteringen plaats. Ten slotte werden tussen 1871 en 1886 de laatste forten van de Linie gebouwd. In de twintigste eeuw veranderden de militaire tactieken drastisch en werden veldversterkingen tussen de forten aangelegd met diverse werken van gewapend beton.

Bouwfasen in de negentiende eeuw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Gedurende de eerste bouwphase werd tussen 1816 en 1826 op de kwetsbare accessen rondom Utrecht een vijftal forten gebouwd. De eenvoudige werken bestonden uit aarden omwallingen, die precies in het hart van de te beveiligen weg of kade waren gelegen. De forten werden omgeven door een gracht en op de hoofdwal was de opstelplaats voor het geschut. De vorm en de omvang van de forten werden bepaald door de breedte van het acces en de ligging van de inundatiemiddelen. Op de hoog gelegen - en dus niet te inunderen - Houtense Vlakte werden vier lunetten gebouwd. Deze V-vormige versterkingen werden voorzien van zware bakstenen bekledingsmuren. Ten zuiden van Utrecht bouwde men ter bescherming van de inundatiesluizen forten bij Jutphaas, Vreeswijk en Culemborg. De volgende bouwphase diende zich aan nadat Nederland in 1839 België als onafhankelijke staat had erkend. Reorganisatie en vernieuwing van het verdedigingsstelsel waren nodig. Koning Willem II besloot tot een geconcentreerde verdediging, met de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoofddefensielinie. De vestingen en linies aan de landsgrenzen dienden om een eventuele vijandelijke opmars te vertragen, zodat de inundaties van Waterlinie tijdig konden worden gerealiseerd. De tweede actieve bouwperiode van de waterlinie duurde van 1841 tot 1864 en vond plaats, ondanks ingrijpende bezuinigingen op defensie (de omvang van het leger werd gehalveerd). Onder leiding van genieofficier Merkes van Gendt werden op de dijkaccessen langs de rivieren torenforten gebouwd. Bij de rivieraccessen van de Vecht, Lek, Linge en Waal verrezen ronde bakstenen torenforten. In diezelfde periode kregen veel kleinere werken van de linie 'bomvrije' gebouwen o.a. in de vorm van vierkante wachthuizen binnen de redoutes. Met de Napoleontische term 'bomvrij' (à l'épreuve de bombe) bedoelde men dat ze bestand waren tegen contemporair geschut. Het waren veelal wachthuizen met zware, gemetselde muren. Enige versterkingen op de dijkaccessen in het Vechtplassengebied, die nog uit de Franse tijd dateerden, werden vervangen door eenvoudige forten of redoutes. In 1853 werd de Kringenwet ingevoerd die bepaalde dat er binnen cirkel van 1000 meter van de forten beperkte bouw- en beplantingsvoorschriften golden i.v.m. een vrij schootsveld. Binnen deze kringen vinden we dan ook soms houten bebouwing. In 1951 werd de Kringenwet opgeschort en in 1963 ingetrokken. Omstreeks 1864 leek de Nieuwe Hollandse Waterlinie min of meer voltooid. Maar ontwikkelingen voor en tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 brachten talloze tekortkomingen aan het licht, zowel op bouwkundig en wapentechnisch, als op tactisch gebied. Kolonel Kromhout kreeg de taak om de organisatie van de Waterlinie beter te structureren. Er waren veel te weinig bomvrije onderkomens voor manschappen en bomvrije magazijnen voor munitie. Bovendien bleken de zware muren van de hoge torenforten lang niet zo 'bomvrij' als ze heetten te zijn. Maar ook de nieuwe en de verbeterde 'bomvrije' forten bleken kort na oplevering alweer verouderd. In de daaropvolgende jaren werden de kwetsbare torens daarom beveiligd. Om de torens tegen directe treffers te beschermen, werd een zogenaamde 'contrescarp' aangebracht, een halfgrondgaande aanaarding van een dik kleipakket of een gemetselde en aangeaarde galerij die los stond van de toren en daar in een ruime halve cirkelvorm omheen lag. Ook veel andere bomvrije wachthuizen kregen een stevige aarden dekking. De derde bouwperiode (1867 - ca. 1872) volgde o.a. na de uitvindingen van geschut met een getrokken loop (ca. 1860). Dit verdragende en nauwkeuriger geschut maakte duidelijk dat de werken in de Waterlinie toch zeer kwetsbaar waren. De forten misten dekkingsmogelijkheden voor manschappen en materieel. Er was behoefte aan bomvrije remises voor geschut en bomvrije kazernes voor de manschappen. Bovendien dienden de wallen te worden verzaamd. Door de toegenomen reikwijdte van de projectielen moesten de steden Naarden en Utrecht, die in de frontlinie kwamen te liggen, op grotere afstand worden verdedigd. Daarom werden vooruitgeschoven posten aangelegd. Het centraal gelegen Utrecht was al een kruispunt van wegen, maar werd sinds de jaren '60 ook een knooppunt van een nieuwe vorm van infrastructuur: de spoorwegen. De ring van zes oudere forten die Utrecht beschermde, lag ten opzichte van de mogelijke posities van vijandelijk geschut te dicht bij de stad. Daarom werd nog verder oostwaarts van de Domstad een tweede, vooruitgeschoven fortenkring aangelegd. Verder vonden langs de Lek verbeteringen plaats voor mogelijke onderwaterzettingen rond Utrecht: er kwam een nieuwe inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede en er vonden verbeteringen plaats bij Honswijk. Begin jaren '70 realiseerde de regering zich dat het Nederlandse defensieapparaat de afgelopen dertig jaar sterk onder de bezuinigingen had geleden. Daarom diende de Minister van Oorlog de Vestingwet van 1874 in. Deze kende o.a. prioriteit toe aan de verbetering en vernieuwing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging. Binnen acht

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

jaar moesten nieuwe werkzaamheden voor de hoofdverdedigingslinie worden verwezenlijkt (ruim 10 miljoen gulden). Daarmee gingen men de vierde bouwperiode (ca. 1871-1886) in, die in feite een voortzetting was van de derde, maar op andere gronden. De Waterlinie was nog maar amper ingericht volgens de laatste eisen van een grote defensieve kracht, of in 1885 werd de brisantgranaat ingevoerd. Tegen dit explosieve projectiel was geen fort bestand. L'histoire se repète: op slag waren de forten van de gemoderniseerde Waterlinie weer verouderd en dus onbruikbaar. De geschiedenis van de vestingbouw leert dat de ontwikkelingen van de verdedigingsmethoden voortdurend achterlopen op die van de aanvalswapens. De forten bleken niet meer geschikt als opstellingsplaats voor vestinggeschut. Om trefkans te voorkomen, moesten manschappen en geschut worden gespreid in het linielandschap. De forten vervulden nog wel een rol als stormvrij infanteriesteunpunt. Sindsdien speelde 'maskering'(camouflage) door beplantingen op en bij de forten een rol. In deze periode werden op veel forten, behalve fortwachterswoningen, ook houten genie- en artillerieloodsen gebouwd om het materieel in vreedstijd vochtvrij te stallen. Ondertussen vond toch op grote schaal nieuwbouw plaats in de Waterlinie. Van noord tot zuid verrezen nieuwe forten en batterijen in de Linie om een aaneengesloten 'snoer' van steunpunten op bepaalde afstand van elkaar te realiseren. Daarna kwam de fortbouw tot stilstand. Het nut en de kracht van de kostenverslindende en snel verouderende forten van de Waterlinie stonden aan het eind van de negentiende eeuw ter discussie. Het accent werd van de zogenaamde 'dode weermiddelen' verlegd naar de levende, mobiele strijdkrachten die verspreid in veldversterkingen in de Linie zouden moeten opereren om een stormaanval met de nieuwste wapens te weerstaan.

WOI en WOII

Tijdens de mobilisaties van WOI en WOII werd een groot aantal veldversterkingen voor artillerie, infanterie en munitieopslag aangelegd. Loopgravenstelsels, groepsnesten, prikkeldraadversperringen, gevechtswagenversperringen en tankgrachten bepaalden het gezicht van de jongste Waterlinie. Ook bouwde men honderden betonnen groepsschuilplaatsen en vele mitrailleurkazematten tussen de forten in het linielandschap. Op en bij de forten verschenen de moderne golfplaten Nissen-hutten en Romney-loodsen voor diverse doeleinden.

Inleiding complex

Het COMPLEX BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN - DE KLOP strekt zich uit langs en nabij de oostoever van de rivier de Vecht, die hier de hoofdverdedigingslijn van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was. Ten oosten van de rivier bevond zich de inundeerbare zone van het plassen- en poldergebied dat zich globaal uitstrekte van Het Gooi tot beoosten Utrecht. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Naast groepsschuilplaatsen omvat het complex een aantal sluisen ten dienste van de inundatie en handhaving van het inundatiepeil. Deze werken vroegen op hun beurt bescherming door middel van (semi)permanente verdedigingswerken, zoals forten, aardwerken, kazematten en (groeps)schuilplaatsen. Het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop bestaat in hoofdzaak uit Groepschuilplaatsen Type P, die zijn ontstaan als gevolg van de veranderde krijgstechniek vanaf het einde van de 19de eeuw, die deconcentratie meebracht. Verder omvat het complex een viertal kleine waterwerken van verschillend type. Deconcentratie van de verdediging was onder meer een antwoord op de komst van het getrokken geschut (met roterende projectielen), de brisantgranaat (met hoogexplosieve springlading) en op de verschijning van verdragend geschut. In de laatste decennia van de 19de eeuw werden forten zo gemakkelijke en kwetsbare doelwitten, die grote risico's opleverden vanwege de erin geconcentreerde functies. Vanaf het einde van die eeuw werd daarom een deconcentratie van functies uitgevoerd, onder meer in de vorm van tussenbatterijen. Wat later werden tussen de forten in lineair verband

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

(semi)permanente en tijdelijke werken gerealiseerd, zoals vaak kilometers lange 'gedekte wegen' en tientallen betonnen en aarden werken. Hieronder waren in mobilisatietijd aan te leggen (uit hout en aarde samengestelde) loopgraven en manschappenopstellingen, -schuilplaatsen en aarden en betonnen geschutsoopstellingen (kazematten), e.d. Ook de opkomst van veel snellere aanvals- en vervoersmiddelen - zowel over land als door de lucht - waardoor verrassingsaanvallen mogelijk werden, speelde hierbij een rol, vooral in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. Deconcentratie van de verdediging was een verschijnsel dat zich op veel plaatsen voordeed, maar dat in het bijzonder in het vlakke en 'overzichtelijke' Nederland een grote vlucht nam. Verschillende onderdelen van het complex liggen thans binnen de bebouwde kom van Maarssen en zijn niet of nauwelijks meer herkenbaar in hun oorspronkelijke context. De samenhang van de onderdelen is dan ook amper meer te beleven.

Ligging en relatie tot andere complexen

Het COMPLEX BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN - DE KLOP is gelegen tussen het Werk bij Maarsseveen en het Fort aan de Klop, westelijk van een gebied dat goed te inunderen was. Oostelijk van de werken ligt Fort De Gagel, dat samen met het Fort aan de Klop het acces Klopdiijk / Kerkeindsche Dijk afsloot en verdedigde. De sluizen die deel uitmaken van het complex zijn van oudsher gesitueerd in een paar uitwateringen van polder(molen)s in het oevergebied van de Vecht en maakten deel uit van de waterkering die de polders tegen hoog buitenwater beschermden. In eerste instantie hadden de meeste van deze sluizen derhalve een civiel doel. Tot de nabij gelegen en gerelateerde werken behoort tevens de sluis tussen het Merwedekanaal / Amsterdam-Rijnkanaal en de Vecht nabij Maarssen. In 1940 behoorde het sluisencomplex organisatorisch en logistiek tot de Groep Utrecht, dat naast het Vak Maarsseveen ook de vakken Werkspoor-Blauwkapel, Biltstraat en Lunetten omvatte. In het inundatiestelsel van 1940 was de linie ingedeeld in negen inundatiekommen met een gelijk inundatiepeil en verder onderverdeeld in 19 inundatiestations, waarvan de meeste met name verantwoordelijk waren voor een eigen te inunderen gebied. Zo ook het station Maarsseveen. Het water van de Vecht kon grotendeels via de sluizen worden ingelaten ten behoeve van de achtergelegen polders. In 1939-1940 werden onder meer een inundatieduiker en een aantal kleine betonnen werken nabij de sluizen gerealiseerd.

Omschrijving complex

Het complex BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN - DE KLOP omvat een aantal kleine betonnen werken - in hoofdzaak Groepsschuilplaatsen Type P - die tot stand zijn gebracht als onderdeel van de verdediging van accessen in de inundatiezone en van een aantal, ten dele reeds bestaande sluizen, met een in het kader van de Nieuwe Hollandse Waterlinie toegevoegde functie voor de inundatie van poldergebieden ten oosten van de Vecht. De werken maakten deel uit van de verdediging van de accessen (van noordwest naar zuidoost) Maarsseveense Dijk, Nedereindsche Dijk en Klopdiijk / Kerkeindsche Dijk, die elk vergezeld gingen van vaarten die ook als inundatiekanalen konden dienen.

De bescherming van het complex BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN - DE KLOP betreft de volgende complexonderdelen:

- GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P (Piramide)
- SCHERFVRIJE SCHUILPLAATS TYPE 1916 / I
- INUNDATIEDUIKER
- INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS I (NEDEREINDESLUIS)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS II BIJ DE NEDEREINDEVAART (Sluis van de Polder Buitenweg)

Waardering complex

Het complex BETONNEN WERKEN MAARSSEVEEN-DE KLOP is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende circa 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier een complex dat vooral voorbeelden omvat van (ten dele speciaal aangepaste) inundatievoorzieningen en verdedigingswerken uit de 19de en de 20ste eeuw.

- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde (verdedigings)werken die dienden tot of bijdroegen aan afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Ensemblewaarde vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531501

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 september 2013
Kadaster deel/nr 82670/133

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Maarssen, Oud Zuilen Stichtse Vecht Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Betonnen werken Maarsseveen - De Klop, Maarssen

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Maarssen	C			1741
Maarsseveen	A			4774
Maarssen	D			38
Maarssen	D			47
Maarssen	G			336
Maarssen	D			28

Omschrijving**

Cluster 27. Groepsschuilplaatsen type P (piramide).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

Binnen het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop liggen op meerdere plaatsen GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P, die zijn gebouwd als onderdeel van de verdediging van de accessen Maarsseveensche Dijk, Nedereindsche Dijk en Klopdiijk / Kerkeindsche Dijk en van enige kleine inundatie- en damsluizen in het oevergebied van de Vecht. Een deel van de exemplaren binnen het complex ligt thans binnen de bebouwde kom van Maarssen; vermoedelijk zijn verschillende andere betonnen werken gesloopt of onzichtbaar geworden.

Groepsschuilplaatsen type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp (vooral) in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan in de Nieuwe Hollandse Waterlinie ongeveer 570; het merendeel (ca. 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en van een aantal exemplaren is bekend dat ze nooit zijn voltooid. Type P

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

(vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit de zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77), uit 1928, en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal bestaande en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen en (geëlektrificeerde of te elektrificeren) spoorwegen. De Groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutsopstellingen, versterkingen of loopgraven. Doordat de loopgraven en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig nogal eens voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de groepsschuilplaatsen Type P was in veel gevallen gedekt door aardwerken die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op forten of in anderszins geaccidenteerd terrein zijn ze soms nog wel aanwezig. Er bestaan diverse varianten van het Type P, zowel qua maatvoering en dekkingsklasse als in uitvoering en detaillering. Zo zijn er exemplaren gebouwd in de dekkingsklassen W 15-21 en W 21-28 bij maten die uiteenlopen van circa 5.50 x 7.20 x 4.70 m tot 6.50 x 8.20 x 4.90 m (b x d x h). Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een zichtbaar geworden paalfundering is toegepast, terwijl vaak een keermuur en incidenteel een trog met trap ter kering van inundatiewater is ingebracht in de dan hoog gelegen, vierkante toegang en bij nog weer andere is een rondom uitstekende betonnen funderingsplaat aanwezig.

Omschrijving

GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn éénlaagse, gewoonlijk in circa 100 tot 180 cm dik, gewapend gietbeton uitgevoerde, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 10-12 manschappen infanterie / artillerie. De drie op het Fort bij Rijnauwen en het glacis gelegen exemplaren behoren tot de zwaarste klasse. Eén ervan is bijna geheel ingegraven in de noordoostelijke hoofdwal van het fort; de twee andere - waarvan één onvoltooid - liggen in het glacis. Van deze ligt er één in het zuidoostelijk deel van het glacis, waar verder nog het contour van het bijbehorende groepsnest herkenbaar is, en de andere ligt ongeveer tegenover Flankbatterij 4. De groepsschuilplaatsen Type P zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan. De zichtbare hoogte boven het maaiveld varieert. De beide blinde zijgevels en de keelzijde zijn tot op ongeveer 3 m hoogte verticaal uitgevoerd. Daarboven gaan deze gevels met een knik van ongeveer 45° naar binnen, om vervolgens over te gaan in een vlakke dekking. Rechts in de keelzijde is op plaatselijk verschillende hoogte boven maaiveld een (later al dan niet dichtgezette) toegangsoening. De in zijn geheel verticale, gesloten frontzijde weerspiegelt de hoeken van 45° en eindigt dus als een 'afgeknotte puntgevel'. In de gevel(s) zijn ijzeren haken of beugels meegegoten die konden dienen ter bevestiging van camouflagemateriaal. Een kenmerkend onderdeel bovenop de schuilplaats type P is de conische, betonnen 'uitlaat', die bestemd was voor toepassing van een periscoop. Deze periscopen zijn in de praktijk echter nooit aangebracht. Het interieur van de Groepsschuilplaatsen Type P bestaat uit een korte gang (meestal met een betonnen keermuur en gewoonlijk enkele neergaande treden) en een van daaruit naar links gerichte 'sluis' die afgrendelbaar was door een (uit meerdere delen bestaande) zware, stalen deur met grendels. Via een tweede, vergelijkbare deur kon rechtsom een achterliggende, vrijwel vierkante ruimte worden bereikt, de echte schuilplaats. De toegang kon vanuit deze ruimte worden gedekt door een schietgat. De stalen deuren zijn echter nooit geplaatst; in een aantal gevallen wel houten deuren. De op circa twee meter boven vloerniveau gelegen plafonds zijn vlak en rechthoekig. In een aantal gevallen zijn nog interieuronderdelen aanwezig, zoals (resten van) houten banken of een steun voor de afsluiting van het schietgat ter bestrijking van de ingang. De groepsschuilplaatsen behorend tot het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop zijn boven het maaiveld goed zichtbaar en zijn niet (meer) voorzien van een aarden dekking.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

De GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking (20ste eeuw)

Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939 -1940, namelijk voorbeelden van gewapend betonnen manschappenschuilplaatsen Type Piramide (thans) zonder aarden dekking.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * De onderdelen zijn ten dele representatief (karakteristiek) omdat ze als elementen van een gedeconcentreerde verdediging(slijn) zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel en als zodanig herkenbaar zijn, maar hun lineaire situering is niet goed meer herkenbaar.
- * De onderdelen zijn redelijk gaaf bewaard omdat ze zich afzonderlijk als gebouwde onderdelen tamelijk goed in het veld laten herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Schuilplaats

Monumentnummer*: 531502

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 september 2013
Kadaster deel/nr	82670/102

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Maarssen	Stichtse Vecht	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Maarssen	Betonnen werken Maarsseveen - De Klop

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maarssen	K			572
Maarssen	K			573

*Omschrijving***

Cluster 27. Scherfvrije schuilplaats type 1916/I.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

SCHERFVRIJE SCHUILPLAATS TYPE 1916 / I als onderdeel van lineaire en accesverdediging op basis van loopgravenstelsels, gedekte wegen en dergelijke. De schuilplaats van het type 1916 / I binnen het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop ligt aan de Veenkade (verlengde van de Herenweg), iets noordelijk van de kruising met de Maarsseveensevaart. Schuilplaatsen type 1916 / I en 1916 / II zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp in 1916 en 1917 op meerdere plaatsen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebouwd. Er bestaan verder onder meer nog exemplaren bij Fort Vuren en de Batterij onder Brakel. Dergelijke betonnen schuilplaatsen lagen gewoonlijk in de directe nabijheid van aarden geschutsofstellingen en loopgraven, aan de keelzijde van de dekking. De gesloten voorzijde of frontzijde van de schuilplaatsen was gedekt door een grind- of puinkist, of door aardwerken die deel uitmaakten van een dijk, een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze puin-, grind- of aardwerken zijn soms niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, terwijl ook de sporen van de aarden batterijen meestal voor een groot deel zijn uitgewist. Het type 1916 / I (ook wel type 1917 genoemd) bleek bij proefnemingen erg kwetsbaar te zijn. De toegangen zijn later meestal dichtgezet door middel van metselwerk of beton, maar in enkele gevallen zijn ze nog open of opnieuw geopend. Het exemplaar aan de Veenkade is echter doorgezaagd, geheel van de toegang ontdaan en een kwartslag gedraaid, waardoor het als twee kleine veeschuilplaatsen hergebruikt kan worden.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

De SCHERFVRIJE SCHUILPLAATS TYPE 1916 / I is een éénlaags, in gewapend beton uitgevoerd, scherfvrij, militair onderkomen, dat beschutting kon bieden aan vier manschappen infanterie / artillerie. De schuilplaatsen 1916 / I zijn gebouwd op een rechthoekig grondplan van ongeveer 3,50 x 1,50 x 1,50 m (b x d x h). De schuilplaatsen zijn gebouwd volgens ongeveer achtkantig cilindrisch model dat afketsen van granaatscherven moest bevorderen. De lange gevels, het dak en de buitenzijde van de vloer vertonen dan ook een stompe knik over de volle lengte. De beide blinde zijgevels zijn verticaal uitgevoerd. De groepsschuilplaatsen Type 1916 / I zijn - ook als experiment - als monolithische betonnen werken geconstrueerd en waren via een toegangsopening - centraal aan de loopgraafzijde of keelzijde - toegankelijk. Deze enkele tientallen centimeters boven terreinniveau gelegen toegangen werden omgeven door verticale, rechthoekige verdikte betonnen omlijstingen. De schuilplaatsen waren afsluitbaar door middel van ijzeren luiken, die niet meer aanwezig zijn. Het exemplaar aan de Veenkade is doorgezaagd en van de toegang ontdaan.

Waardering

De SCHERFVRIJE SCHUILPLAATS TYPE 1916 / I binnen het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1916, namelijk een voorbeeld van een scherfvrije, betonnen schuilplaats van het type 1916 / I, dat tevens als betonexperiment te boek staat.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder als een met een loopgravenstelsel samenhangend relict.

* Het onderdeel is in de huidige toestand als curiositeit representatief omdat het interieur en de constructie zichtbaar zijn en het is hiernaast representatief omdat het als onderdeel van een gedeconcentreerde verdedigingslijn is toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel. Het bezit zeldzaamheidswaarde als tamelijk schaars en vroeg voorbeeld van een betonnen schuilplaats.

* Het onderdeel is weinig gaaf bewaard als gevolg van het doorzagen, maar het laat zich als gebouwd onderdeel nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Schuilplaats

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531503

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 september 2013
Kadaster deel/nr	82670/110

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Maarssen	Stichtse Vecht	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Maarssen	Betonnen werken Maarsseveen - De Klop

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maarssen	E			2962
Maarssen	E			3019

*Omschrijving***

Cluster 27. Inundatieduiker.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE Inleiding

INUNDATIEDUIKER als essentieel functioneel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Door middel van een ingenieus systeem van sluizen, duikers, dammen, keerkaden, dijkcoupures enzovoort kon het noodzakelijke waterpeil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd worden. Deels werd daarvoor gebruik gemaakt van bestaande civiele waterhuishoudkundige bouwwerken. Soms werden de werken (sterk) aangepast aan de militaire eisen. Een groot deel van de werken werd speciaal ten behoeve van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebouwd. Eén van de veelvuldig toegepaste sluytstypen was de zogenaamde duikersluis. Dit is een afsluitbare koker onder een weg, door een dijk of dam voor het afvoeren of inlaten van water. Via duikers stonden de door wegen en kades gescheiden inundatievelden toch met elkaar in verbinding. De inundatieduiker dateert uit 1939 en is gelegen aan de oostzijde van de Vecht in de zuidoostelijke oksel van de huidige Zuilense Ring en de Sweserengseweg en kruist hier de - vanwege de aanleg van de Zuilense Ring verlegde Vechtdijk, waarop een thans landweggetje ligt. De sluis kon mede worden verdedigd door middel van nabije betonnen en aarden werken. Het later toegevoegde gemaal ten noorden van de duiker maakt geen deel uit van het beschermde complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop.

Omschrijving

INUNDATIEDUIKER uit 1939 die een verbinding vormde van de Vecht met het achtergelegen poldergebied van de Polder Oostwaard.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De duiker, met een koker die ongeveer noord-zuid is gericht, heeft betonnen wanden en kon worden afgesloten door middel van schotbalken. Aan de zuidkant van de duiker, de Vechtzijde, bevinden zich drie sleuven waarin balken konden worden geplaatst; aan de andere zijde van de landweg is de duiker voorzien van één dergelijke sleuf. Afsluiting en consolidatie als damsluis bracht mee dat het beoogde inundatiepeil kon worden gehandhaafd.

Waardering

De INUNDATIEDUIKER binnen het complex Betonnen Werken Maarsseveen - De Klop is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw).

Dit onderdeel uit 1939 is een voorbeeld van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een als inundatie- en damsluis dienende duiker.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met meerdere onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is relatief zeldzaam als voorbeeld van een duiker die in de laatste periode van het functioneren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie nog specifiek ten behoeve van de inundatie is gebouwd.

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat het zich in het veld nog steeds in zijn oorspronkelijke functie laat herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Open verdedigingswerk

Functie

Inundatiewerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531504

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 september 2013
Kadaster deel/nr	82670/87

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Maarssen	Stichtse Vecht	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Maarssen	Betonnen werken Maarsseveen - De Klop

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maarssen	D			171
Maarssen	D			129
Maarssen	D			130

*Omschrijving***

Cluster 27. Inlaat-, Dam- en Schutsluis I (Nedereindsesluis).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS I (NEDEREINDESESLUIS) als essentieel functioneel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Het laatste was het geval bij de Nedereindsesluis.

Aan de Nedereindsevaart bevinden zich nog steeds twee windmolens; bij beide is een kleine schutsluis tot stand gekomen. De zuidwestelijke van de twee behoorde bij Polder Westbroek (onder Maarsseveen) en is bekend als de Nedereindsesluis. Deze sluis is onderdeel van de vaart). De noordoostelijke sluis behoort bij de Polder Buitenweg. Samen vormen de sluisjes een uitzonderlijk ensemble, waarvan de betekenis extra dimensie krijgt door de beide poldermolens.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het sluisencomplex van de Nedereindsesluis en de Sluis van de Polder Buitenweg ligt aan en in de Nedereindsevaart, die eeuwen geleden werd gegraven om het overtollige water uit de Polder Westbroek te laten wegvloeien naar de Vecht en om vaartuigen te laten passeren. Door inklinking van de bodem en turf en klei steken kwam het maaiveld lager te liggen dan het waterpeil van de Vecht, waardoor een poldermolen nodig werd om de polder te bemalen. Rond 1834 werd de polder gesplitst en is vlakbij de bestaande molen een wipwatermolen gebouwd voor het bemalen van de afgescheiden Polder Buitenweg. Naast de molen ligt het mogelijk eveneens van rond 1834 daterende sluisje. In 1900 is aan de noordzijde van de Nedereindsesluis een gemaaltje gebouwd voor Polder Westbroek dat de molenbemaling (grotendeels) verving.

Omschrijving

INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS I (NEDEREINDESESLUIS) als onderdeel van de Nedereindsevaart, een vaarweg en afwatering voor de ten oosten van de Vecht gelegen veengebieden onder Maarsseveen. De als Nedereindsesluis bekende, in baksteen en natuurstenen dekplaten uitgevoerde schutsluis (ca. 33.00 x 3,75 m) dateert in oorsprong mogelijk uit de 17de eeuw, maar is in het kader van het gebruik binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangepast om te kunnen dienen als inlaat- en damsluis. In het westelijk hoofd ligt een betonnen kering met schuif; hierboven een balustrade. Over het oostelijk hoofd ligt thans een brugje met ijzeren leuning. De hoofden van het sluisje liggen iets verhoogd in het terrein en zijn met de kolk verbonden door middel van iets schuin lopende wanden.

Waardering

De INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS I (NEDEREINDESESLUIS) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van gecombineerde civiele en militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een mogelijk uit de 17de eeuw daterende, voor gebruik binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangepaste en aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een civiele sluis, met als nevenfunctie die van militaire sluis ten dienst van de inundatie.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het de toepassing van sluiswerken in het functioneren van de NHW onderstreept en illustreert.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige elementen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531505

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 september 2013
Kadaster deel/nr	82670/94

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Maarsssen	Stichtse Vecht	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Maarsssen	Betonnen werken Maarsseveen - De Klop

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartemen aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maarsssen	D			220

*Omschrijving***

Cluster 27. Inlaat-, Dam- en Schutsluis II bij de Nedereindsevaart (sluis van de Polder Buitenweg).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE Inleiding

INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS II BIJ DE NEDEREINDEVAART (Sluis van de Polder Buitenweg) als essentieel functioneel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Het laatste was het geval bij de Sluis van de Polder Buitenweg.

Aan de Nedereindsevaart bevinden zich nog steeds twee windmolens; bij beide is een kleine schutsluis tot stand gekomen. De zuidwestelijke van de twee behoorde bij Polder Westbroek (onder Maarsseveen) en is bekend als de Nedereindsesluis. Deze sluis is onderdeel van de vaart). De noordoostelijke sluis behoort bij de Polder Buitenweg. Samen vormen de sluisjes een uitzonderlijk ensemble, waarvan de betekenis extra dimensie krijgt door de beide poldermolens.

Het sluizencomplex van de Nedereindsesluis en de Sluis van de Polder Buitenweg ligt aan en in de Nedereindsevaart, die eeuwen geleden werd gegraven om het overtollige water uit de Polder Westbroek te laten wegvloeien naar de Vecht en om vaartuigen te laten passeren. Door inklinking van de bodem en turf en klei steken kwam het maaiveld lager te liggen dan het waterpeil van de Vecht, waardoor een poldermolen nodig werd om de polder te bemalen. Rond 1834 werd de polder gesplitst en is vlakbij de bestaande

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

molen een wipwatermolen gebouwd voor het bemalen van de afgescheiden Polder Buitenweg. Naast de molen ligt het mogelijk eveneens van rond 1834 daterende sluisje. In 1900 is aan de noordzijde van de Nedereindsesluis een gemaaltje gebouwd voor Polder Westbroek dat de molenbemaling (grotendeels) verving.

Omschrijving

INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS II BIJ DE NEDEREINDSEVAART (Sluis van de Polder Buitenweg) als onderdeel van de Nedereindsevaart, een vaarweg en afwatering voor de ten oosten van de Vecht gelegen veengebieden onder Maarsseveen. De iets lensvormig en met steile, gepleisterde taluds uitgevoerde schutsluis (ca. 20.00 x 3,75 m) dateert in oorsprong vermoedelijk van rond 1834, maar is in het kader van gebruik binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangepast om te kunnen dienen als inlaat- en damsluis. De kolkwanden zijn voorzien van ijzeren banden, waarop kleine bolders. Buiten de hoofden schuin oplopende keermuren. In het westelijk hoofd een betonnen kering met schuif, te bedienen met stang. Over het oostelijk hoofd een houten brugje met houten leuning en hekwerk.

Waardering

De INLAAT-, DAM- en SCHUTSLUIS II BIJ DE NEDEREINDSEVAART (Sluis van de Polder Buitenweg) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van gecombineerde civiele en militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een vermoedelijk van omstreeks 1834 daterende, voor gebruik binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie aangepaste en aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een civiele sluis, met als nevenfunctie die van militaire sluis ten dienst van de inundatie.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het de toepassing van eerder bestaande sluiswerken in het functioneren van de NHW onderstreept en illustreert.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige elementen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument